

תוכן עניינים

מבוא.....	2
סקירת ספרות.....	3-19
מערכת הבריאות בארץ ובעולם- סקירה כללית.....	3-5
כוח האדם במערכת הבריאות וחשיבותו.....	5-6
תופעת המחסור בכוח האדם בכלל, ובמערכת הבריאות בפרט.....	7-12
הגדרה.....	7-8
הסיבות העיקריות לתופעת המחסור.....	8-10
השפעות המחסור על מערכת הבריאות ועל הציבור כולו.....	10-12
המחסור ברופאים ואחיות- בארץ ובעולם.....	12-15
המחסור במקצועות בריאות נוספים - בארץ ובעולם.....	15-16
דרכי התמודדות עם התופעה.....	16-19
סיכום.....	20-21

מבוא

תופעת המחסור בכוח האדם הרפואי הינה תופעה כלל עולמית אשר משפיעה באופן ישיר על כל מדינה, הוצאותיה, תדמיתה וכמובן האוכלוסייה שלה. מדי שנה, יותר ויותר אנשי צוות רפואי, ביניהם רופאים, אחיות, טכנאי מעבדה, רופאי שיניים, רוקחים, מטפלים סיעודיים ועוד, אינם ממלאים את כמות הביקוש הנדרשת כדי לענות על הצרכים הבריאותיים של התושבים. כמות זו כמובן עולה עם השנים ככל והאוכלוסייה גדלה, מזדקנת והביקוש לטיפולים רפואיים דחופים גדל. עם זאת, במקביל יש לציין את האתגרים הגדולים איתם מתמודדת המדינה בתחום זה כמו לחץ על כוח האדם ושחיקה ניכרת במערכת אשר מניעה יותר ויותר אנשים מלעסוק בתחום הרפואה (בר סימן טוב וגינזבורג, 2021). תופעה זו מהווה את אחת הסוגיות המרכזיות ביותר בסדר היום מאחר והמדינה נמדדת על פי מדדי התחלואה והתמותה בה, וככל ולא יהיו בה אנשי צוות שיוכלו לדאוג לאנשים הרי המדינה נכנסת למצב מסוכן ומעורער.

כיום, כוח העבודה במערכת הבריאות נמצא במשבר כאשר למעלה ממיליארד אנשים ברחבי העולם חסרי גישה לשירותי בריאות בשל מחסור של כ-15 מיליון עובדים בתחום הבריאות בעולם. נתונים משמעותיים אלה מהווים השפעה על מדינות מפותחות ומתפתחות כאחד כאשר באזורים כפריים ועניים יותר המחסור מתבטא יותר (Liu et al., 2016). השפעה שלילית זו משקפת את האיום הקיים על מצבם של המוני אנשים שעשויים לא לקבל את הזכות הבסיסית המגיעה להם לחיות בבריאות ולקבל את הטיפול המגיע להם על ידי המדינה שצריכה להגן על הזכויות שלהם.

בעבודת מחקר זו ברצוננו לסקור באופן נרחב את תופעת המחסור בכוח האדם במערכת הבריאות ולבחון לעומק את הסיבות הרבות שמאפיינות אותה, את ההשלכות וההשפעות שלה על המדינה כולה ועל האוכלוסייה בפרט, את סוגי המקצועות השונים הנכללים בה וכן את הדרכים בהן מדינות משתמשות כדי להתמודד עם התופעה לטובת התושבים. סקירה זו תהיה מבוססת על מאמרים מחקריים נרחבים המתייחסים לתופעה במדינות שונות בעולם וכמובן גם בישראל. עבודה עיונית זו תציג מסגרת תיאורטית של התופעה החל מחשיבות מערכת הבריאות בכלל, דרך חשיבות כוח האדם בה ועד תופעת המחסור בכוח האדם והשפעותיה. כמו כן, בחרנו להרחיב את היריעה ולפרט על המחסור בקרב רופאים ואחיות אשר מהווים את העיקר ומשקפים את החשיבות הקיימת במקצוע בעל ההכרה הבינלאומית הגדולה בעולם.

סקירת ספרות

מערכת הבריאות בארץ ובעולם - סקירה כללית

לכל מדינה יש מערכת בריאות לאומית המשקפת את ההיסטוריה שלה, את ההתפתחות הכלכלית שלה, ואת האידיאולוגיה הפוליטית השלטת שלה. למערכת הבריאות במדינה יש אחריות חיונית ומתמשכת לבריאותם של האנשים הנמצאים בה לאורך כל החיים. היא חיונית להתפתחות בריאה של יחידים, משפחות וחברות בכל מקום. הקידום בכל מערכת בריאות לקראת יעדי פיתוח שונים תלוי באופן חיוני במערכות בריאות חזקות יותר המבוססות על שירותי בריאות ראשוניים. שיפור הבריאות הוא ללא ספק המטרה העיקרית של כל מערכת בריאות אבל היא לא המטרה היחידה. המטרה של בריאות טובה כשלעצמה היא כפולה: רמת הבריאות הממוצעת הטובה ביותר שניתן להשיג כלומר מערכת בריאות המגיבה היטב למה שאנשים מצפים ממנה, וכן ההבדלים הקטנים ביותר האפשריים בין יחידים וקבוצות כלומר מערכת בריאות המגיבה בצורה שווה לכולם ללא הפליה (Donev, Kovacic & Laaser, 2013).

לפי ארגון הבריאות העולמי (WHO) כל מערכת בריאות צריכה להיות מכוונת להשגת שלוש מטרות עיקריות: בריאות טובה, היענות לציפיות האוכלוסייה והגינות של התרומה הכספית לכלל התושבים (Donev, Kovacic & Laaser, 2013). כמו כן, ניתן לנתח כל מערכת בריאות לאומית במדינה בכל שלב של התפתחות כלכלית לפי חמישה תחומים עיקריים:

- א. המשאבים - מורכבים ממשאבי אנוש (כוח אדם), מתקנים (בתי חולים, מרכזי בריאות), מצרכים (תרופות, ציוד, אספקה) וידע. כל אחד מהם עשוי להיות מיוצר או נרכש בדרכים שונות ובהיקפים שונים.
- ב. ארגון - כמעט בכל מערכת בריאות ניתן להבחין בין חמש צורות ארגון משתנות: סמכות עיקרית של הממשלה, סוכנויות ממשלתיות עם תפקידי בריאות, סוכנויות בריאות וולונטריות, מפעלים ושוק שירותי בריאות פרטיים. הפרופורציות בין חמש צורות הארגון העיקריות הללו משתנות ממדינה למדינה.
- ג. ניהול - הדבר כרוך בתכנון הבריאות, אדמיניסטרציה (פיקוח, ייעוץ ותיאום), רגולציה וחקיקה מותאמת. שיטות הביצוע של כל תהליך ניהולי נוטות להשתנות בעיקר על פי האידיאולוגיה הפוליטית השלטת של המדינה.
- ד. התמיכה הכלכלית - תלויה בדרך כלל במנגנון פיננסי אחד או יותר. מנגנונים אלה מורכבים מהכנסות ממסים ממשלתיים, ביטוח סוציאלי, ביטוח וולונטרי, צדקה ומשקי בית אישיים. צורות התמיכה השונות האלה משפיעות על מאפיינים רבים של מערכת הבריאות, כך במדינות פחות מפותחות מבחינה כלכלית, סיוע חוץ עשוי לשחק תפקיד משמעותי.
- ה. אספקת שירותי בריאות - שירותים אלה מחולקים לכמה סוגים: טיפול רפואי ראשוני (מונע ומרפא), טיפול משני וטיפול שלישוני. ברוב מערכות הבריאות הלאומיות יש אופנים מיוחדים של אספקת שירותי בריאות לאוכלוסיות מסוימות ובהתאם להפרעות מסוימות (Roemer, 1993).

חשיבותה של מערכת הבריאות מתבטאת בעיקר במדינות בעלות הכנסה נמוכה ובינונית בהן המערכת מתפקדת בצורה לא אופטימלית בשל אתגרים המשפיעים על אספקת שירותי בריאות נגישים ובמחיר סביר. מערכת הבריאות, ברוב המקרים, היא שם נרדף למתקני הבריאות בבעלות